

Porkunisse sängitatud sõdurid leiavad nimesid

Porkuni lahinguväljade ühishaudadest kaevati läinud nädalal välja viimased langenud, et viia need tuvastamisele ja hiljemalt aasta pärast tagasi matta.

Aarne Mäe

Väljakaevamistöid tehti Saksa sõjahaudade hooldeliidu tellimisel Sauevälja ja Vistla ühishaudadel, samuti otsiti Saksa mundris hukkunuid Loksa külas.

Tuleb Saksa surnuaed

“Praegu on need põrmud välja võetud, neid uuritakse ja pärast seda maetakse kirstudes sinnasamasse tagasi,” selgitas muinsuskaitseameti peainspektor Ilme Mäesalu.

Langenute säilmed tuleb tagasi matta enne järgmise aasta 21. septembrit, mil on Porkuni lahingu 61. aastapäev.

“Kui isik on kindlaks tehtud, siis on omastel soovi korral võimalik teda ka oma perekonna hauaplatsile ümber matta,” lisas Mäesalu, “kindlakstegemine võtab aga sakslastel aega.”

Mäesalu sõnul on sellistel puhkudel tuvastatuse protsent 50 - 70. Suurt abi on sõjaväelaste plekist kaelamärkidest, millest paljud on siiski läbi roostetanud.

Muinsuskaitseametnik ütles, et haudadest leiti nii eestlasi kui ka sakslasi, ehkki seni on räägitud, et Porkuni lahingus võitlesid vaid saksa ja vene poolel võidelnud eestlased.

Ilme Mäesalu ütles, et hauatähised olid ajaloomälestistena muinsuskaitse all juba varem, kuid ilmselt võetakse Vistla haud tulevikus kasutusele ka kalmistuna, nagu see on Rakvere tamikus. “Aga see võtab aega. Kõige kiirem on see, et maetakse

NII TA ÜTLES

Seal kaevates hakkad ikka igäühe puhul mõtlema, et tal on olnud pere ja omaksed, et kes ta ise oli, kus ta elas.

Ville Dreving

tagasi ja ala korrastatakse,” lisas ta.

15 aasta eest hauatähiste paigutamise eest hea seisnud Hanno Tamm tundis sügavat heameelt selle üle, et võimaliku kalmistu staatuse andmisega väärtustatakse neid hukkunuid erilisel. “Sellega avaldatakse viimast austust nende langesutele,” märkis Tamm, kes viibis suurest ajaloo huvist ka ise haudade lahtikaevamise juures.

Ilme Mäesalu omakorda oli rahul, et hauakohtade eest on aastaid hoolt kantud.

Juuksed kiivrite sees

Sõjahaudade lahtikaevamisega tegeles Ville Dreving, kes on seda delikaatset tööd teinud 1991. aastast alates.

Dreving ütles, et nüüdse töö käigus tuli lagedale nii kiivreid, täake, rihmu kui ka muud atribuutikat, mis viidi Tamsalu muuseumi palvel sinna. Samas toodi välja ka ligi kolmkümmend lõhkemata käsigranaati ja detonaatorit, mille tegi kahjutuks demineerimisgrupp.

Dreving lausub, et hirmu ei olnud, sest seda tööd on juba nii palju tehtud. “Olen aja jooksul üle 5000 põrmu välja võtnud, ruutiinne töö,” märkis ta.

Dreving rääkis, et Porkuni haudades olid mehed maetud kihliselt, nende vahele olid pan-

dud sinelid, mille rie tänaseni säilinud. Kiivrites olnud isegi meeste juuksedki sees.

“Arvan, et rohkem seda tööd ei tee ka, pikapeale hakkab mõjuma,” ütles Dreving, kes on näinud tuhandete hukkunud sõjameeste jäänuseid igasugusel kujul. “Narva külje all oli üle tuhande inimese massihauas. Seal kaevates hakkad ikka igäühe puhul mõtlema, et tal on olnud pere ja omaksed, et kes ta ise oli, kus ta elas.”

Vistla haud oli ristist veidi vasakul kümne meetri pikkune ja kolme laiune ning sinna olid mehed laotud kaheksakolmes kihis umbes poolteise meetri sügavusele.

Sauevälja hauda on aga varem korduvalt lahti kaevatud ning seal olid kõik segamini. Drevingi hinnangul võisid hauarüüstajad seal tegutseda krooni-aja alguses.

Saksa sõjahaudade lahtikaevamisi, kindlakstegemisi ja põrmude ümbermatmist tehakse Eesti Vabariigi ja Saksa Liitvabariigi vahelise kokkuleppe alusel.

Ehkki Porkuni haudade lahtikaevamised pidid algama juba varem, lükkusid need edasi, sest 21. septembril tähistati verise vennatapulahiingu 60. aastapäeva ning enne seda ei tahetud põrme puutuda ega segadust tekitada.

Pärast mõningast vaidlust jõudsid Saksa ja Eesti pool kokkuleppele, et põrmud maetakse hiljem samasse kohta tagasi, mitte ei viida näiteks Narva ühishauda.

Kokku leiti 1944. aastal Porkuni kandis peetud lahingutes hukkunute kahest hauast umbes 125 inimese jäänused, ehkki enne on räägitud suuremast hukkunute arvust.